

Prawo cywilne wobec sztucznej inteligencji

Podstawowym celem badań jest stwierdzenie czy prawo cywilne jest gotowe stawić czoła nowemu zjawisku, którym jest sztuczna inteligencja (AI), zbadanie w których obszarach zmiany są konieczne albo potrzebne i zdefiniowanie schematu dla możliwych zmian prawa w tym obszarze. Autorzy projektu są przekonani, że obecne prawo cywilne nie jest przystosowane do AI i wymaga pilnych, bardzo głębokich zmian na wielu poziomach. Mówiąc o AI, autorzy mają na myśli także roboty. Badania są podyktowane potrzebą dostosowania prawa cywilnego do technologicznej i społecznej zmiany zgodnie z perspektywą zarysowaną przez Rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 16 lutego 2017 r. zawierającą rekomendacje dla Komisji w zakresie przepisów prawa cywilnego dotyczących robotyki (2015/2103 (INL)). Badania skupią się na najważniejszych instytucjach i konstrukcjach prawa cywilnego wspólnych dla większości porządków prawnych, które są pozostałością tradycji rzymskiego prawa cywilnego, jak również porządków *common law*. Nie chodzi o to, czy ten lub inny poszczególny przepis w danym porządku prawnym odpowiada nowym wyzwaniom, ale o zbadanie czy prawo cywilne w zastanym na początku XXI wieku stanie jest w stanie „wchłonąć” to nowe zjawisko, czy też stoimy u progu koniecznej rewolucyjnej zmiany. Zaprojektowanie nowych rozwiązań prawnych wymaga wyboru wartości i zasad stanowiących ich warunki ramowe. Szereg takich kluczowych zasad i wartości zostało sformułowanych w w/w Rezolucji Parlamentu Europejskiego. Według autorów projektu mogą one stanowić dobry punkt wyjścia do badania węzłowych konstrukcji prawa cywilnego w kontekście sztucznej inteligencji (robotów), żeby określić czy zmiany są konieczne i w jakim powinny pójść kierunku. Dlatego należy dokonać wszechstronnej interpretacji Rezolucji oraz zbadać, w jakim stopniu wartości i zasady przywołane przez Parlament Europejski są niekontrowersyjne i wykonalne, w jakim zaś obszarze możliwe jest powołanie się na wartości i zasady konkurencyjne. Konieczne jest zbadanie, czy postępująca autonomizacja AI prowadzić może (musi?) do nadania sztucznej inteligencji jakiejś formy podmiotowości, jakie znaczenie ma składanie oświadczeń woli przez systemy autonomiczne. Czy wystarczające jest przypisywanie skutków działania AI osobie, która się nią posługuje, czy też takie „klasyczne” ujęcie jest lub będzie niewystarczające, jakie znaczenie ma to w kontekście takich instytucji jak posłaniec, przedstawiciel, wady oświadczenia woli, dobra wiara itd. Konieczna jest analiza obecnie funkcjonujących mechanizmów odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej przez pryzmat rozwijającej się robotyki. Dotyczy to wszystkich sfer życia ze szczególnym uwzględnieniem rozwijających się w szybkim tempie samochodów autonomicznych, internetu rzeczy, robotów medycznych i opiekuńczych.

Z uwagi na złożoność projektowanych badań, metody, które mają być zastosowane, muszą być zróżnicowane. W pierwszym rzędzie, w odniesieniu do zagadnień bazowych, konieczne jest wykorzystanie metod argumentacyjnych, w tym argumentacji filozoficznej, aksjologicznej, metaetycznej i etycznej. Szczególnie atrakcyjne w tym kontekście wydają się być również metody lingwistyki kognitywnej. W dalszej części konieczne jest badanie prawa cywilnego z punktu widzenia szeroko rozumianej ekonomii prawa w celu określenia, czy zastane rozwiązania działają i czy będą działać przy założeniu coraz większego udziału sztucznej inteligencji w obrocie. Wymaga to posługiwania się metodą dogmatyczną (analiza przepisów), prawnoporównawczą oraz historyczną. Być może, w celu oceny skonstruowanych idei, zasad czy modeli, niezbędne okaże się sięgnięcie także do metod ekonomicznej szkoły prawa. Nie znajdują natomiast zastosowania metody socjologiczne z uwagi na to, że wypracowane idee, zasady i modele będą miały charakter podstawowy i wykluczający ich praktyczne działanie na tym etapie.

Znaczenie projektu jest bardzo duże. Od strony czysto technicznej może być on uznany za bezpośrednie podjęcie zadania określonego w Rezolucji Parlamentu Europejskiego. Niezależnie od treści Rezolucji podjęcie badań w tym zakresie wydaje się być kwestią palącą w ujęciu globalnym. Rozwój sztucznej inteligencji postępuje w niewiarygodnym tempie i właściwie każdy dzień przynosi nowe, zaskakujące informacje na ten temat. Tymczasem refleksja prawna na tej płaszczyźnie jest niewielka. W ostatnim czasie pojawiło się szereg opracowań odnoszących się do prawa w kontekście sztucznej inteligencji, na przykład opracowań dotyczących podmiotowości prawnej robotów i jednostek sztucznej inteligencji, ale po pierwsze, w dużej części mają one charakter bardzo ogólny (teoretycznoprawny, etyczny) i nie odnoszą się do ściśle rozumianego prawa cywilnego (wydano pewne nieliczne opracowania dotyczące prawa karnego), po drugie, są one rozproszone i zdecydowanie niewystarczające. Nie stworzono dotychczas żadnego spójnego czy choćby całościowego opisu zagadnień, którymi zająć się zamierzają autorzy projektu. Nieliczne – w perspektywie światowej – monograficzne opracowania „prawa robotów” powstały na gruncie *common law* i w niewielkim tylko zakresie dotyczą zagadnień prawa cywilnego. Planowane badania przygotowują bazę pod dalszy rozwój prawa cywilnego a nawet – co bardzo prawdopodobne – nowego prawa robotów. Dadzą nowe perspektywy i nowe kierunki dla rozwoju i ulepszenia prawa cywilnego oraz innych dziedzin prawa, a w konsekwencji mogą prowadzić do ulepszenia praktyki prawniczej.